

Vanalinna Hariduskolleeegiumi Gümnaasium

Minna Olli

12R

Muusikaliste ainete õpetamine Porkuni Koolis

Uurimistöo

Juhendaja: Kirti-Ly Jaanson

Tallinn 2023

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS.....	3
1. PORKUNI KOOL	4
1.1. Kooli ajalugu	4
1.2. Koolihoone ja keskkond	6
1.3. Õppekavad	8
1.4. Huvitegevus	10
1.5. Väärtused	12
2. TÖÖVARJUPÄEVIK	13
2.1. Teisipäev, 8. november.....	13
2.2. Neljapäev, 1. detsember.....	16
3. ANALÜÜS.....	19
3.1. Suhtlemine	19
3.2. Tundide ülesehitus	19
3.3. Arengu jälgimine	21
3.4. Õpetaja toetamine	22
KOKKUVÕTE.....	23
KASUTATUD ALLIKAD	24

SISSEJUHATUS

Käesolevas uurimistöös võetakse vaatluse alla muusika õpetamise võtted ja meetodid Porkuni Koolis. See kool on loodud hariduslike erivajadustega õpilastele ja kohandatud toetamaks kõigi laste ja õpetajate omapärasid. Inimeste erinevusi, sealhulgas ka puudeid, on ühiskonnas aina rohkem näha ja need on aktsepteeritud rohkem kui kunagi varem. Erivajadustega lastele muusika õpetamine on töö autorile südamelähedane teema: ta näeb muusika toetavat mõju inimese psüühikale ja usub sellest kõige enam kasu olevat neile, kellel on maailma mõistmisega raskusi. Arusaam sellest on tulnud tänu varasematele õpetamiskogemustele laagrites ja huviringides. Olles ise õppinud tavakoolis, tunneb autor vajadust sealset haridust muuta sobivamaks suuremale hulgale erinevate huvide, võimete ja vajadustega õpilastele. Tahtes haridussüsteemi arengusse kaasa panustada, tahab töö autor eripedagoogika alal õpinguid jätkata.

Töö eesmärk on tutvuda Porkuni Kooli erinevate õpetajate muusikatundide ülesehituse ja sisuga. Soov on tuua välja nende tugevused ning võrrelda neid tavakoolide tundidega, et jagada õpetajatele uusi ideid. Selleks käis autor töövarjuks Porkuni Kooli direktorile, kahele muusikaõpetajale ja rütmika õpetajale: osales tundides vaatejana, õpilasena kui ka õpetaja abina (vastavalt tunni sisule, et võimalikult loomulikult sisse sulanduda), pidas vestlusi kooli personali ja õpilastega. Suur osa tööst toetub kogemuste peegeldamisele, seega teoreetiline osa on täielikult kvalitatiivne ja kirjeldav.

Esmalt räägitakse lähemalt Porkuni Koolist ja selle eripäradest. Seejärel kirjeldatakse autori kogemust seal külalisena ning tehakse nähtust kokkuvõtte. Jagatakse soovitusi õpetajatele, kuidas muuta oma tunde lastesõbralikumaks ja seeläbi produktiivsemaks. Lisaks kõigele soovitakse näidata erivajadustega inimeste väärtust ja tuua välja, mida on meil erilistelt lastelt õppida.

1. PORKUNI KOOL

Porkuni Kool on erikool hariduslike erivajadustega (kooli kõnepruugi p araselt erilistele) lastele. Hetkel on  pilasi 96, sealhulgas 8 neist koolieelses arendusr uhmas.  ppekavade loomise aluseks on p ohikooli lihtsustatud riiklik  ppekava. Kooli personal koosneb  petajatest, kasvatajatest, nende abidest,  okasvatajatest, tugiisikutest, eripedagoogist, sotsiaalpedagoogist, f sioterapeudist, mass orist, bussisaatjatest - k ik kokku 79. (Tislar jt, 2022)

1.1. Kooli ajalugu

Kooli ajalugu algab 1920ndatel, kui V ndra Kurttummade Kool sai riigikooli staatuse. T nu sellele muutus sealne haridus k ttesaadavamaks ka vaesematele inimestele ja 19. sajandi l pus ehitatud hoones ei suutnud enam k iki  ppida soovijaid mahutada. Lisaks j i see kaugete asulatest ja transporditeedest ning nii hakati otsima koolile uut asukohta. 1924. aastal saigi kurtide kooli k sususse Porkuni m is koos j rve saarel asuvate hoonete, pargi, j rvede, karja- ja heinamaadega. M isa ehitati kooli jaoks vajalikud ruumid: p oningule ehitati magalad, keldrikorrusele k ok, s okla ja laoruumid, valmisid saun, pesuk ok, kingsepa- ja puut okoda. Osad neist on kasutusel praegugi. (Porkuni Kool, 2022)

Esimesel  ppeaastal uues majas (1924/25) hakkas  ppima 101 last, see arv kasvas iga aastaga. Nende  lalpidamiseks vajatud raha saadi Haridusministeeriumilt ja j ukamate lastevanemate poolt makstavast toidurahast. Vaesemad pered vabastati toiduraha maksmisest.  pilased ise pidid kaasa tooma elamiseks vajalikud esemed nagu riided ja voodipesu. Nad ka koristasid ise tube ja pesid n usid. Kurtidele lastele  petati h aldamist, keele petust, lugemist, aritmeetikat, loodus petust, ajalugu, joonistamist, usu petust jm. Hiljem lisandusid neile k netehnika ja vene keel. Oluline aine oli t o petus, mille all  petati k sit od ja t oalast ettevalmistust. Vanemad  pilased  ppisid puut o-, kingsepat o-, naisk sit o-, r tsepat o- ja lukksepa t okojas. T otati ka  ppek ogis, kus valmistati endale hoidiseid ja k psetati. (Porkuni Kool, 2022)

Esimestel aastakümnetel uues asukohas suhtuti kooli skeptiliselt, kuna kurtidel polnud koolikohustust ja usuti, et seda polegi vaja. Koolil tuli end tõestada kurtide kõne- ja töösusega, et saada riigi, lastevanemate ja kohalike Porkuni elanike heakskiitu. Töötulemustega ilmumisega võitis uus asutus nende poolehoidu. Kooli lõpetanud kurdid hakkasid oma ühingute kaudu kurtidele hariduse andmist toetama. (Porkuni Kool, 2022)

Õpilaste arv hakkas taas kasvama 1940. aastal kurtidele lastele koolikohustuse kehtestamisega. 50ndatel tekkis taas muresid ruumipuudusega ja 1955. aastal valmis uus maja, vana jäi õpilaskoduks. Sellel ajaperioodil saatis kooli majanduslik edu, tööle tuli palju haritud pedagooge, intensiivne pingutus andis tulemusi õppe- ja kasvatustöös. Vastavalt ajastule peeti koolis traditsioonilisi üritusi nagu malevakoondused, kommunistlikeks noorteks vastuvõtmise pidulik tähistamine, matkad ja ekskursioonid, maituli, spordivõistlused, karnevalid, nääripeod, tegutses pioneeriorganisatsioon. (Porkuni Kool, 2022)

Kurtide koolis tegeleti palju meetodika arendamisega, õpetajad löid õppematerjale, koolitati uusi eriala töötajaid. Tihe koostöö oli teiste koolidega ja kurtide ühingutega, ka välismaal. Külalisi käis Soomest, Rootsist, USAst. Kohtumiste tulemusena sai selgeks, et nii õpetamise tulemused kui ka üldine rehabilitatsioon sõltuvad suuresti sotsiaalabi süsteemist. Oluline oli ka Porkuni Kooli roll kogukonnas - tehti heakorratöid hoidmaks ümbruskond ilus. Sellest pidid osa võtma kogu personal ja vanemad õpilased. (Porkuni Kool, 2022)

Kooli õpilased tegutsesid tublisti neil erialadel, kus võimalik. Kuuljatega võistlesid nad edukalt spordis: mitmed kuulusid vabariigi noorte koondvõistkonda, medaleid saadi suusatamises ja kergejõustikus (üheksa aastat järjest võideti Balti spartakiaadi suusavõistlused). Auhinnalisi kohti saavutasid õpilased Hansapanga joonistusvõistlusel. Kurdid tegelesid rahvatantsu, iluvõimlemisega, esitasid pantomiimi „Tuhkatriinu”. (Porkuni Kool, 2022)

1994. aastal alustas kool tasapisi üleminekut kurtide koolist vaimupuudega laste kooliks, viimane normintellektiga kurtide lend lõpetas 2001. aastal. Sellest hoolimata jäid samaks väärtushinnanguid: jätkati meetodilise õppetöö arendamist, korraldati üritusi, õpiti praktilisi asju, osaleti spordivõistlustel (eriolümpial). Siiski olid muutunud õpilaste vajadused ja sooviti kaasaegsemaid ruumilahendusi. (Porkuni Kool, 2022)

1.2. Koolihoone ja keskkond

Porkuni Kool asub Porkuni külas Lääne-Virumaal. Kooli sõites on võimalik näha ka Porkuni mõisa, kooli endist asukohta. Praegune hoone, ehitatud 2011. aastal, on kaasaegne ja loodud arvestades õpilaste eripärasid. Majal on kuus tiiba ehk korpust, mis suubuvad kokku aatriumisse, kus on söökla, mängunurk, akvaarium kaladega ja hiidteod (joonis 1), kelle eest õpilased ise hoolitsevad ning suur vaba ala koolipere ühiste ürituste jaoks (hommikuringid, esinemised). Koolis on ka saal, kuid see on väiksem ja harvem kasutusel. Söökla peavad õpilased periooditi kohvikut.

Joonis 1. Hiidtigude akvaarium (foto: Minna Olli)

Lisaks klassiruumidele (sh käsitööklass, puutööklass, õppeköök, arvutiklass, võimla, rütmikasaal) ning administratiivtöötajate ja tugispetsialistide kabinetidele on Porkuni koolis mitmeid spetsiaalselt eriliste laste toetamiseks mõeldud ruume: rahunemisruum (joonis 2), multisensoorne ruum, füsioteraapia ruumid (joonis 3), hingetuba (joonis 4), soolakamber, ujula, batuudituba, multimeediaruum. Majas on ka õpilaskodu, enamuse õpilasi käib kodus nädalavahetustel. Veidi alla pooled õpilastest saavad koju iga päev peale tunde.

Joonis 2. Rahunemisruum (foto: Minna Olli)

Joonis 3. Füsioteraapia ruum (foto: Minna Olli)

Joonis 4. Vibroakustiline voodi hingede toas (foto: Minna Olli)

Koolihoone asub metsade vahel ning seda ümbritseb loodusrikas keskkond. Õuealal on võimalikud mitmed tegevused, seal on staadion, mänguala ja kasvuhoone koos kooliaia ja grillimajaga. Maja katusel on suur kell, mis näitab aega ümbruskonna elanikele (joonis 5).

Joonis 5. Koolimaja (foto: Minna Olli)

1.3. Õppekavad

Õpilased suunatakse Porkunisse õppima Rajaleidja nõustamiskeskuse otsusega kas tõhustatud või eritoe kohta. Suunates erivajadusega laps erikooli, nagu Porkuni, saadakse arvestada just talle ainuomase maailmatunnetusega, tehakse tööd, et leida tema anded ja huvialad. Selleks hoitakse tihedat suhtlust vanematega arenguestluste, infotundide ja päevikute teel, kooli personal kaardistab õpilase arenguteed, kasutatakse kirjeldavat hindamist.

Lapse toetamiseks leitakse (või koostatakse individuaalne) talle jõukohane ja toetav õppekava. Kooli kodulehel on neid kirjeldatud järgmiselt:

TOIMETULEKUÕPPE (TÕK) põhisisuks on ühine “kasvamine” noore inimesega, kes põhikooli lõpus tuleb igapäevaeluga toime tuttavates tingimustes, on väärtuslik ja väärikas ühiskonnaliige ning teeb juhendamisel võimetekohast praktilist tööd. Õppekavas on olulised teadmised iseendast, eneseteenindus, keskkonnaga kohanemine, orienteerumine sotsiaalsetes suhetes, oma keskkonna kujundamine. (Porkuni Kool, 2021)

LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVAL (LÕK) õppijal noorel on väga oluliseks osaks praktiliste ja tööoskuste omandamine. Põhiharidus omandatakse 9 aastaga ja kool lõpetatakse lõpueksamitega. Õppimise eesmärgiks on võtta täiskasvanueas vastutus enda elukäigu kujundamise eest, teha võimetekohast tööd ja osaleda aktiivse liikmena ühiskonnaelus. (Porkuni Kool, 2021)

HOOLDUSÕPPEKAVA (HÕK) LAPS on laps kõigi lapse vajadustega, sõltumata liitpuude raskusastmest. Õpetamisel lähtutakse õpilase arengutasemest ja õppekavas fikseeritud tegevusvaldkondadest kolmel tasandil. Hooldusõppe laps saab kooli kaudu kogemuse iseendast, teda ümbritsevast maailmast ning suhtlemisest eakaaslastega. Õpitemeetused toetavad tugispetsialistid. Õppimise eesmärgiks on täiskasvanueas võimetekohane toimetulek iseendaga ja positiivne suhtlemine ümbritsevatega. (Porkuni Kool, 2021)

ARENDUSRÜHM on mõeldud eelkooliealistele lastele. Õppimist toetavad muusika-, rütmika-, kehalise kasvatuse, liikumisravi õpetajad ning logopeedid. Kasvupinnas toetub põnevatele ruumidele: tunnetussein, hingetuba, pallimeri, batuudituba, ujula. Väheste kõnega lapsele on abiks esemed, pildid ja viiped. Päev algab ühise hommikuringi ja võimlemisega. Lapsi abistab kindel päevakava ja rütm. Igale õpilasele on loodud individuaalne õppekava. (Porkuni Kool, 2021)

Põhikooli lõpus on vajadusel võimalik jääda pikendatud õppele või saada põhikooli lõpetamisel lisaõpet. (Porkuni Kool, 2018)

1.4. Huvitegevus

Lapse huvide arengut toetatakse ka mitmete erinevate huvitegevuste kaudu. Peale koolipäeva lõppu on võimalik osaleda ringides: vaibakudumine (joonis 6), suusatamine, grossing, kepikõnd, ujumine, ronimine, jooga, tants, muusika, puutöö, ratsutamine (neist ainsana tasuline), taibude ring. Viimane on väga hinnatud, sest seal saavad lapsed õpetaja juhendamisel ehitada LEGOdest masinaid ja seadmeid ning tutvuda robotikaga. Tehnika- ja digipädevuse arendamist nii õpilaste kui ka õpetajate seas peab kool oluliseks. Tehakse koostööd tehnikafirma ABBga, kellelt saadakse tuge digivahendite soetamiseks (joonis 7).

Joonis 6. Kangasteljed (foto: Minna Olli)

Joonis 7. Õpilaste valmistatud jõulukaardid ABBle (foto: Minna Olli)

Koolis toimib ka õpilaskohvik, seda peavad õpilased ise. Seal pakutakse isetehtud soolaseid ja magusaid sööke. Algkapital saadakse aktsiate müügist ja õpilased teevad kõik ise, õpetaja juhendamisel: alustuseks tuleb tööle kandideerida, sõlmida tööleping, seejärel valida firmale nimi, ja logo. Toodangu valmistamiseks käiakse poes tooraineid ostmas, pärast toimetatakse söök ka klientideni. Läbi praktilise tegevuse on lõimitud ained nagu kodundus, majandus, matemaatika, kunst ja eesti keel. Kohvikupidamine annab noorele kogemuse rahaga ümberkäimisel ja ettekujutuse selle liikumisest, võimaluse harjutada viisakat suhtlemist ja arendada teenindusoskust. 2022/2023 õppeaasta kohvik kannab mine TööMesilane ja seda peavad 3. lisa-aasta õpilased. (Porkuni Kool, 2022)

Alates 2020/2021. õppeaastast tegutseb koolis õpilasesindus ehk Porkuni moodi õpilaskoda "Väikesed teod". 2022. aastal toimus ka koosseisu valimine: kandidatuuride üles seadmine ja hääletamine. Õpilaskoja eestvedamisel on tehtud intervjuud kooli töötajatega, üles seatud infotahvel, korraldatud mitmeid üritusi nagu helkurivärvade ehtimine, sõbrapäeva disko, taimne teisipäev, tüdrukute klubi õhtu, õhtu Ukraina lastega, poiste klubi õhtu, tutipidu.

Porkuni Kool on aktiivne arendamaks ennast muudelgi aladel. Hetkel on käimas Rohelise Kooli ja Taimse Teisipäeva liikumine, mille tegevust viivad läbi õpilased ise, täiskasvanud on eestvedajateks ja toetajateks. ERASMUS+ projektidega käiakse välismaal õpirändes, hetkel osaleb kool kolmes muusikale ja kunstile suunatud projekti: MATHEMUSIC: Matematics as a tool for learning music. Matemaatika muusikaõppes; Erasmus+ projekt "ARTHERA"; Erasmus projekt "Isiksuse väärtuspõhist arengut toetav Porkuni Kool" (2021-2023). Lastele tutvustatakse maailma nii palju kui võimalik - on väljasõite nii teatritesse, muuseumitesse, külastatud on kohvikuid, raamatukogusid ja ka riigikogu. Kunsti leiab ka koolist seest, igale poole on üles riputatud õpilaste kunstiteosed ja korraldatakse kontserte, kus esinevad interpreedid väljaspoolt kooli või õpilased ise. Kõiki sündmusi kajastatakse kooli lehel õpetajate poolt lisatud tekstide ja piltidega. Iga väiksema tegu saab suure tunnustuse, kuna on oluline näidata, mida erilised lapsed suudavad.

Sporti ja füüsilist aktiivsust peetakse Porkunis endiselt oluliseks. Ehkki liikumine on paljude õpilaste jaoks raske, pakub kool selleks palju võimalusi ja korralikku varustust. Kool sai eriolümpia toetusega osta suuski ja sportimiseks on eraldi ruumid. Tublimad õpilased on saavutanud häid kohti mitmetel eriolümpia võistlustel, kus osaletakse aktiivselt. Nende raames saab samuti reisida ja külastada uusi kohti - näiteks on käidud tantsufestival Lätis.

1.5. Väärtused

Porkuni Koolis peetakse kõige olulisemaks arenemist omas tempos. Seetõttu on üks kooli sümbolitest tigu sõnumiga “Edasi, ikka edasi, ei sammugi tagasi”. Kord aastas tunnustatakse õpilasi, koolitöötajaid, lapsevanemaid ja sponsoreid paljudes erinevates kategooriates Pai tegude nime all.

Kooli põhiväärtused on toodud välja nende kodulehel:

“Porkuni Kool on hea kool, mis on rajatud headele suhetele.

Porkuni koolipere missiooniks on olla inspireerivaks kaasteeliseks hariduslike erivajadustega õpilastele kaasava ja väärtustele põhineva põhihariduse omandamisel, kus iga õppija teekond on talle ainuomane.

Koolipere liigub ühiselt taipamiste, tahtejõu, tasakaalustatud tunnete ja tegude toel pidevalt muutuvmas maailmas.” (Porkuni Kool, 2021)

2. TÖÖVARJUPÄEVIK

2.1. Teisipäev, 8. november

8.00 saabusime Porkuni Kooli. Fuajees toimus parasjagu hommikuring (joonis 8). Kohal oli kogu koolipere (välja arvatud HÕK, kellel on oma hommikuring, mis toimub 1 kord nädalas). Kõik, suured ja väikesed, laulsid koos laule, mis neile juba varem teada olid, tundus nagu igahommikune rituaal. Ringi keskel oli 1. adventi puhul küünel, mille üks õpilane sai ära kustutada. Kõik elasid talle kaasa, kaasõpilased jälgisid põnevusega ja õpetajad üritasid nõuandeid jagada. Seejärel läks lahti ringmäng. Taaskord teadsid kõik laulu sõnu ja liigutusi. Otsustasin ühineda ringiga ja mind võeti väga soojalt vastu, minu kõrval olevad poisid uurisid mu nime ja võtsid käest kinni. See oli julgustav algus päevale.

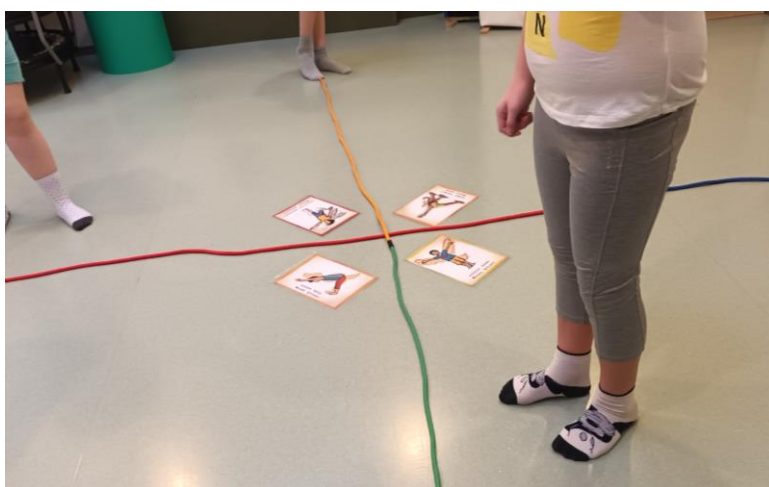
Joonis 8. Hommikuring (foto: Minna Olli)

8.55-9.40 õpetaja Andra muusikatund 5. klassiga algas terelauluga peale kiiret tutvumist. Laulsime ka jõululaulu - mina istusin koos 5 õpilasega ringis toolidel ja üritasin kiiresti sõnad ja meloodia selgeks saada. Peab tunnistama, et lastega ma samale tasemele ei jõudnud. Ükshetk tõusis õpetaja püsti, läks kapi juurde ja hakkas laulma “*õpilase nimi* võtab oma pilli ja *teine õpilane* võtab oma pilli” kuni kõik olid tema juurest läbi käinud ja endale djembe leidnud. Nendega tegime erinevaid rütmiharjutusi: ühtlase tempo hoidmine ja õpetaja järgi mustrite koputamine. Kõlapulkadega tegime rütmi samal ajal, kui õpetaja klaverit mängis.

9.50-10.35 muusikatund 2. klassiga. Sõitsime rongiga metsa, nägime seal loomi. Iga asja jaoks oli oma laul (rongisõit, loomad, lukulaul jm). Nende juures oli palju liikumist ja keha kasutamist. Selles tunnis said lapsed marakaide mängida, õpetaja saatis neid ka klaveriga, kuid kesksel kohal oli siiski hääl.

Söögipaus. Sain süüa kooli sööklas, pidada vestlusi õpetajate ja direktoriga, tutvuda koolimajaga.

12.45-13.30 5. klassi rütmikatund õpetaja Kairega. Enne tundi näitas õpetaja mulle eelmise aasta tantsupäeva videoid. Seal oli paljudes erinevates stiilides tantsu, lihtsamaid HÕKi lastele (reas liikumine, ratastoolitants koos õpetajaga) ja keerulisemaid LÕKi õpilastele (peatantsud koos paarilisega, soolo HipHop kava Just Dance'ist). Kui lapsed tulid saali oli neilgi tore videoid vaadata ning üheskoos meenutati, kes ja mida parasjagu tantsib. Tund ise algas sellega, et lapsed võtsid ritta ja tegid õpetaja järgi kummarduse. Esimeseks mänguks tegime maha nõõridest risti ja iga tekkinud sektori sisse asetati kaart loomaga, kes teeb mõnd asendit (näiteks ahv rätsepistes, joogas tuntud koerapoo, ühel jalal, kõhuli, jne) (joonis 9). Kõndisime muusika saatel ümber nende ja kui muusika vait jäi pidime tegema kuju, mille juures olime peatunud. Mõne aja pärast võttis õpetaja kaardid ära ja pidime peast meenutama, kus mingit poosi teha. Korraliku trenni sai tehtud Just Dance'i abiga, õpilased said aidata lugu valida. Tund lõppes rahunemishetkega: õpilased võtsid endale lamamiseks matid, kõlas rahustav muusika, õpetaja lõi meeleolu aroomiteraapia lambiga (joonised 10 ja 11), käis ringi ja aitas lastel lõdvestuda sirutades nende käsi ja jalgu, meditatsioonikausiga (joonis 11) heli tekitades andis ta märku tegevuse lõppemisest. Viimase asjana võeti taas rivvi ja tehti kummardus.

Joonis 9. Kujumäng (foto: Minna Olli)

Joonis 10. Aroomiteraapia lamp (foto: Minna Olli)

Joonis 11. Meditatsioonikauss ja aroomiteraapia lambis kasutatav eeterlik õli (foto: Minna Olli)

Peale tunde veetsin aega õpetaja Kaire rühmas. Kuni kojuminekuni sain vestelda õpetaja Kairega ja kuna ta on ka rühmaõpetaja, siis aidata rühmauksele lumememme meisterdada. Sain jälgida, kuidas Kaire oma õpilasi otsib, et neid bussile saata (tema lapsed on ühed vähestest, kes lähevad ööseks koju), suhtlesin õpilastega, kes koridoris jalutasid. Majja hakkas koolipäevase sagimise asemel tulema õhtune rahu. Paljud lapsed olid juba rühmaruumides vaikselt õppimas või televiisorit vaatamas, kuid osad viimastes tundides või huviringides.

Päeva kokkuvõte ja mulje:

Õpetajad kaasasid mind tundi, leidsid selles uusi võimalusi. Õpilased olid entusiastlikud suhtlema, soojad ja siirad, nii minu kui üksteisega. Tegid kaasa ja olid alati mõttega kohal. Nägin laste autonoomiat ja kogukonda, nad on väga uhked oma saavutuste üle.

2.2. Neljapäev, 1. detsember

9.00 saabumine Porkunisse. Alustasin hommikut sooja teega koolijuhi kabinetis.

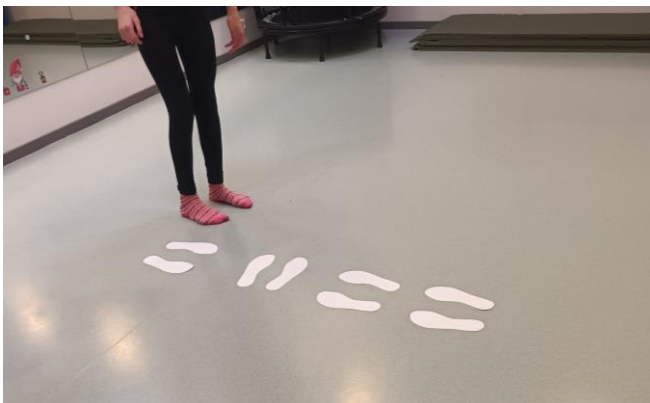
9.30-10.00 õpetaja Malle HÕK muusika. Neli õpilast koos kahe õpetajaga tulid klassi. Kaks õpilast said enamiku tegevustega iseseisvalt hakkama, ühte nooremat poissi abistas nende enda õpetaja, mina sain teha kõike koos ühe tüdrukuga. See tähendas terve aja tema kõrval istumist ja tema kehaga kaasa tegemist. Loomulikult alustasime ka siin terelauludega: esmalt veeretasime palli keha peal ja ütlesime kätele-jalgadele tere (mina veeretasin palli tüdruku kehal), seejärel käis iga õpilane tuulekella juurest läbi ja sai seda helistada. Need tegevused tõid õpilased nähtavalt muusikatunni-lainele. Edasi said kõik proovida plaadikella mängida (mina hoidsin taas tüdruku käsi ja juhtisin neid, poole pealt aga tundsin, et ta ka ise juba pulka õiges suunas juhib). Tegime ka ringmängu, osad lapsed ümisesid ja tantsisid kaasa, kuid teisi tuli lihtsalt suunata liikuma. Tund lõppes nii, et õpilased heitsid põrandale pikali ja meie õpetajatega hoidsime nende kohal valget lina ning laulsime head-aega-laulu. Lõpus asetasime teki neile täiesti peale. Selle mõju lastele oli rahustav ja see võimaldas neile väikese puhkepausi pärast intensiivset tundi.

10.15-10.45 individuaaltund 2. klassi õpilasega, kes ei suuda üldse paigal püsida ega üle paari sekundi ühte asja jälgida. Alustuseks proovis õpetaja õpilase istuma panna ja tegi paar kiiret terelaulu. Õpilase tähelepanu need ei köitnud ja ta proovis liikuma saada. Terve tund lähtus tema enda huvidest ja tähelepanust. Raske oli leida asju, mille juures ta peatuks ja kuulaks. Ta uuris mitmeid pille, kuid läks niipea edasi, kui oli need kätte võtnud. Siiski oli asju, mis õpilasele meeldisid: pisut kauemaks jäi ta imetlema, kui õpetaja mängis klaverit või kõrvalkoridorist kostus koolikell. Õpetaja ütles, et praegu ta üritabki leida asju, mida talle meeldiks muusikatunnis teha. See tund oli vaba ülesehitusega, kuid vajalikud osad, nagu tervitused ja hüvastijätt, olid omal kohal, et aidata lapsel kohaneda.

11.00-11.30 laulutund osavamate HÕK poistega. Nemad harjutasid esinemiseks, tuletasid meelde varem õpitud laule. Mõni neist pidas hästi viisi, teadis sõnu, mõni oli parem rütmidega. Neil olid ka juba välja kujunenud lemmiklaulud. Üks õpilane sai võimaluse soolot laulda, kuna ta pidas väga hästi viisi ja mäletas ka kaua aega tagasi õpitud laulude sõnu. Selles tunnis, nagu ka kõigis eelmistes, oli esmatähtis isetegemine: õpilased said aidata pille laiali jagada ära panna, proovida asju omal viisil.

Söögipaus. Aitasin Kairel kaunistada saali ust lumememmega. Mind aitasid lapsed, kes koridoris kõndisid ja mu tegevuse vastu huvi tundsid.

12.45 Kaire rütmikatund. Tund oli sisult sarnane teisipäevasele 5. klassi tunnile, kuid teised õpilased andsid sellele täiesti teistsuguse iseloomu. Õpilasi oli 5 ja nad suhtlesid omavahel väga aktiivselt, kutsudes vajadusel üksteist korrale, abistades ja lohutades. Neile tegi õpetaja ka jalajärgedest raja, mille eeskujul nemad pidid astuma (nt vasak jalg, jalad kokku, parem jalg jne) (joonis 12). See oli parajalt mõtlemapanev harjutus. Õpetaja sai korrigeerida harjutust vastavalt igale õpilasele, igäühele tuli erinev rada.

Joonis 12. Jäljerada (foto: Minna Olli)

13.40 Kaire rütmikatund. Vanemate õpilastena said nemad proovida ka teisi huvitavaid asju. Alustuseks hüppasid nad batuutidel, mis oli hea soojendus ja kiire trenn (joonis 13). Seejärel oli kujumäng nagu kõigil teistelgi, see oli nädala teema. Peale seda sammurada, kus oli tore vaadata, kuidas õpilased rahulikult seletades üksteist aitasid ja üritasid üheskoos välja nuputada, kas tegemist on vasaku või paremaga. Tunni lõpus oli loomulikult Just Dance.

Joonis 13. Batuudid (foto: Minna Olli)

Päeva kokkuvõte ja mulje:

Päeva lõpus istusin fuajees ja vaatasin, kuidas see väike armas sipelgapesa oma elu elab. Meenus, kuidas vahetunnil oli üks õpilane toonud mulle enda meisterdatud päkapiku. Tal oli olnud keeruline mind üles leida, kuid sai õpetaja abiga hakkama. Nägin täna, et kannatlikkus on oluline töötades lastega. Nad saavad kõigega hakkama, kui anda aega ja pisut tuge. Samuti on vaja struktuuri, nägin, kuidas igas tunnis olid tere ja head aega laulud vms tegevused. Need olid head tähelepanu koondamiseks ja aitasid õpilastel aru saada, mis nüüd toimuma hakkab. Lõppude lõpuks on kool mõeldud ju laste heaks.

3. ANALÜÜS

3.1. Suhtlemine

Porkuni Kooli õpilased teretavad alati kõiki, osalevad aktiivselt, entusiasmiga tundides ning naudivad õppimist ja tegutsemist. Miks see nii on?

Kõik lapsed on viisakad ja üritavad suhelda oma võimete kohaselt. Neid tervitatakse rõõmuga ka vastu ja julgustatakse vestlust arendama. Sealsed õpetajad mõistavad, et inimesed on erinevate võimete ja arusaamadega. Kõik lapsed tahavad olla tublid ja neile antakse selleks võimalus võttes igäüht tema enda mõõdupuu järgi, seda ka sotsiaalsetes olukordades. Kogenenumate inimestena kohandavad õpetajad end lastega, austamaks nende vajadusi, näidates sellega eeskujut, kuidas kohelda üksteist. Sellega antakse igäihele võimalus tunda ennast teistega võrdväärselt.

Õpilastega suhtlemisel on kõige olulisem asi mõistmine, õpetaja saab aru, mida laps öelda soovib. Selleks võib kasutada rääkimist, kirjutamist kui ka viiplemist. Viipekeel on tänapäeval mitte ainult kurtidele, vaid ka tõhus abivahend suhtlemisel väikelaste või erivajadustega inimestega, kel sõnadest jääb puudu. Kui laps teab, et täiskasvanu saab temast aru, on ta palju julgem kommunikeerima oma muresid. Teades lapse vaatenurka on seejärel täiskasvanul võimalik lahendada lapsega seonduvaid probleeme (käitumishäired, õppimisraskused). Võib juhtuda, et laps ise pakub välja lahenduse (näiteks õppimistingimuste muutmine). Seetõttu on palju lihtsam võtta natukene lisa-aega, et leida õpilasega ühine keel, kui tegeleda tema ebasobiva käitumisega karistamise ja targutamise teel.

3.2. Tundide ülesehitus

Õpilasi toetab selge tunni ülesehitus - kindel algus ja lõpp. See aitab õpilasi häälestada ennast tunni lainele ja sellele paremini keskenduda. Paljud Porkuni tunnid algavad juba koridoris klassiruumi liikudes. Seda võtet kasutab enim logopeed, kes alustab vestlust õpilasega kabinetis

liikudes, ja hoolduse õpetajad, kes koos õpilastega klassi liikudes neile meelde tuletavad kuhu ja mida nad tegema lähevad. Kõik külastatud õpetajad alustasid tundi ka mõne rituaalse tegevusega: rütmikaõpetaja kniksuga, muusikaõpetajad terelauludega. Samuti lõpetatakse kniksu, asjade kokku panemise ja seda tegevust saatvate lauludega.

Tunnid sisustatakse praktiliste tegevustega, kõike seostatakse mujal õpituga ja päris eluga. Laulud on seotud pühade, aastaegade, ilma ja muuga, mis õpilastele võib parasjagu oluline olla, neid kasutatakse, et õppida tundma numberid, loomi, kehaosi. Muusika ja liikumine käivad käsikäes: muusikatunnis on lugude juures liigutused või lausa tants, rütmikatunnis saadakse suurem füüsiline koormus muusika saatel. Kõik käib läbi muusika (pillide võtmine, tutvumine, tere). Õpetajad on kasutatavad laulud leidnud kogumikest, saanud kolleegidelt või ise välja mõelnud.

Vaheldusrikas tunni sisu ja liikumine on õpilasele stimuleerivad ja aitavad keskenduda. Samas ei saa kasutada ära õpilaste energiat viimase tilgani, tegevus tuleks lõpetada enne, kui lapsed täiesti ära väsivad. Porkunis Koolis on selleks hoolduse õpilastel omaenda teistest erinevad paindlikud tundide ajad ja lühemad tunnid. LÕK ja TÕK rütmikatundides võttis õpetaja tunni lõpus eraldi aja lõdvestumiseks ja puhkamiseks, see toimus samuti läbi rütmika elementide: rahustav muusika, mattidel lamamine ja teadlik keha lõdvestamine. Vähem tunniaega ei tähenda vähem õppimist, see tähendab õpilase energiakasutuse optimeerimist maksimaalsete tulemuste saavutamiseks.

Iga laps on erinev ja erinev on ka iga tund. Õpetajatel on valmis hulk erinevaid vahendeid ja tegevusi, mida saab vastavalt vajadusele erinevat moodi kokku panna. Mõni päev on õpilased energilisemad, mõnel vajavad hoopis rahulikumaid tegevusi. Need tegevused on nagu ehitusblokid, mida saab mitut moodi kombineerida: on igapäevaseid harjutusi, ülesanded, mis muutuvad vastavalt tunni teemale, lisäülesanded juhuks, kui aega jääb üle. Muusikatundides saab seda eriti hästi teha, kuna laulud vajavad palju kordamist. Kohandades tunni jooksvalt lapsele mugavaks, naudib ta seda rohkem.

3.3. Arengu jälgimine

Erivajaduste/omapärade aksepteerimise juurde käib lisaks võrdväärsele suhtlemisele ka akadeemiliste võimetega arvestamine. See tähendab õpilase arengu kaardistamist koos kooli personali, lapsevanematega ja õpilase endaga ning edasiste sammude planeerimist. See tundub nagu suur hulk lisatööd, kuid kokkuvõttes teeb õpetamise lihtsamaks. Algusest peale tugevuste ja puudujääkidega arvestamine annab võimaluse kasutada ära lapse potentsiaal ja juba eos vältida mahajäämist.

Tavaliselt kaardistatakse õpilase perioodiliselt kokkuvõtvate hinnetega mingi ajaperioodi lõpus, kuid alustades seda juba varem on õpilasel võimalus jõuda paremate tulemusteni. Uurida võib klassijuhatajalt, lapsevanematelt, lapselt endalt (näiteks kiire vestlusega peale tundi, uurides miks on tal kodutöö tegemata), milles ta on hea ja milles kogeb raskusi. Kui on avastatud õpilase jaoks näiteks väga keeruline teema, saab õpetaja asuda tegutsema kohe ja ideaalis õpilase teistega samale tasemele aidata. Õpilase arengu jälgimine võimaldab juba tunnis pöörata tähelepanu puudujääkidele ja vältida järeltöid, konsultatsioone ja üldist õpilaste mahajäämist.

Märgates õpilase raskust on tegutsemiseks mitu võimalust. Mõnikord on vaja võtta vaid 5 minutit, et selgitada talle ära probleem. Sellisel juhul võivad appi tulla ka klassikaaslased - kui üks laps jääb hätta, saab laps, kes saab teemast paremini aru talle seda seletada. Nii õpivad mõlemad kuidas abi anda, kuidas seda vastu võtta, kuidas õppida ja õpetada ning loomulikult kinnistavad õppematerjali. Keerulisemate raskuste korral võib õpilase kohe konsultatsiooni kutsuda, mitte oodata, et ta töö läbi kukuks, tema enesehinnang langeks ja teised uue teemaga edasi läheksid, enne kui asi selge. Hea on teha vahearvestusi ja kasutada kujundavat hindamist.

Esmalt aga tuleb anda õpilasele jõukohaseid ülesandeid, vajadusel lihtsustada neid või teha keerukamaks. Kõige olulisem on võtta õpilast kui võrdväärset inimest. Nii saab nautida temaga suhtlemist ja tunda rõõmu tema arengu üle.

3.4. Õpetaja toetamine

Õpilased vajavad palju tuge ja tähelepanu, õpetajate töökoormus on suur ja kõik eelmainitu võib tunduda liiga palju tegemist. Esmalt tuleb mõelda õpetajate heaolule, siis on neil üldse võimalik mõelda, kuidas õpilastel parem oleks. Palju tööd on vaja teha, et töökohas valitseksid usalduslikud suhted ja igaüks saaks oma muredest rääkida. Põrkuni praegune koolijuht hindab seda väga ja osaleb võimalikult palju koolielus: suhtleb palju õpilaste ja õpetajatega ning seisab nende huvide ja tervise eest. Lisaks kõigele on personalil võimalus kasutada sauna ja muid hüvesid. Sellisel moel hoolimist näidates saab õpetaja aru, et tema töö on ülioluline.

KOKKUVÕTE

Porkuni Kool on eriline kool eriliste lastega. Neid toetab koolis ümbritsev füüsiline ja vaimne keskkond. Eriline on aga igäüks ka meist, peame õppima eripärasid aktsepteerima nii, nagu tehakse seda Porkunis. Nende laste positiivne ellusuhtumine nakatab kõiki, õpetajad on kavalad leidmaks lahendusi, mis aitaksid õpilasi edasi. Käesolevas töös tutvuti vaatluse käigus kooli muusika- ja rütmikatundidega ning nende analüüsi põhjal toodi välja, kuidas saab muuta kooli kodusemaks paigaks.

Porkuni Kooli õpetajad on loonud oma tundidele selge, õpilasi toetava struktuuri. Nad valivad tundidesse tegevusi õpilaste vajaduste ja soovide põhjal. Suhtumine lastesse kui võrdsetesse loob koduse ja turvalise õhkkonna, on näha, et tegu pole tavalise kooliga. Õpetades kunstilisi aineid nagu muusika ja liikumine, saab õpetaja olla ise ka loominguline. Võib ühendada omavahel erinevaid õppeaineid, kasutada põnevaid instrumente, lasta lapse huvil viia tundi edasi. Kool on loodud lastele, õppimine tuleb kujundada nende järgi. Porkuni Koolis nähtu põhjal võib öelda, et igäüks on eriline ja väärrib kvaliteetset haridust, et leida oma tugevused.

Käesoleva uurimuse eesmärk oli tutvuda erikooli, laste, õpetajatega ning luua ettekujutus, kuidas toimub sealne õppetöö. Tutvumisel tehtud märkmete põhjal sai teha üldistusi sealsete pedagoogida õpetamisstiili ja võtete kohta. Analüüs on mõeldud panemaks lugejaid mõtlema tavakoolide (muusika)hariduse peale ja jagamaks ideid, kuidas seda parendada. Siiski, antud soovitused on tehtud lühiajalisel vaatlusel ja vajavad läbi katsetamist. Oma edasisel haridusteel kavatseb autor antud teemat süvitsi uurida, saadud kogemus kinnitas huvi eripedagoogika ja muusika vastu.

KASUTATUD ALLIKAD

Porkuni Kool. 2021. *Arendusriühm*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/konsultatsiooniajad> (21.02.23)

Porkuni Kool. 2018. *Porkuni Kooli õppekava*.

Porkuni Kool. 2023. *Projektid*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/sport/projektid> (04.03.23)

Porkuni Kool. 2021. *Põhiväärtused*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/kooli-valjaanded> (27.02.23)

Porkuni Kool. 2022. *Õpilasfirma*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/opilasfirma> (27.02.23)

Porkuni Kool. 2021. *Õpirajad*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/oppesuunad> (21.02.23)

Porkuni Kool. 2022. *1924-1940*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/kooli-valjaanded/1924-2940-2#1924-1940> (20.02.23)

Porkuni Kool. 2022. *1940-1950*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/kooli-valjaanded/1940-2950-2#1940-1950> (20.02.23)

Porkuni Kool. 2022. *1950-1960*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/kooli-valjaanded/1950-2960-2#1950-1960> (20.02.23)

Porkuni Kool. 2022. *1960-1970*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/kooli-valjaanded/1960-2970-2#1960-1970> (20.02.23)

Porkuni Kool. 2022. *1970-1980*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/kooli-valjaanded/1970-2980-2#1970-1980> (20.02.23)

Porkuni Kool. 2022. *1980-1990*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/kooli-valjaanded/1980-2990-2#1980-1990> (20.02.23)

Porkuni Kool. 2022. *1990-2000*. Loetud aadressil <https://porkunikool.ee/kooli-valjaanded/1990-2000-2#1990-2000> (20.02.23)

Tislar, P., Topkin, K., Uutar, T. ja Kuusik, M. (2022, november) *Porkuni Kooli eneseanalüüs 2022*